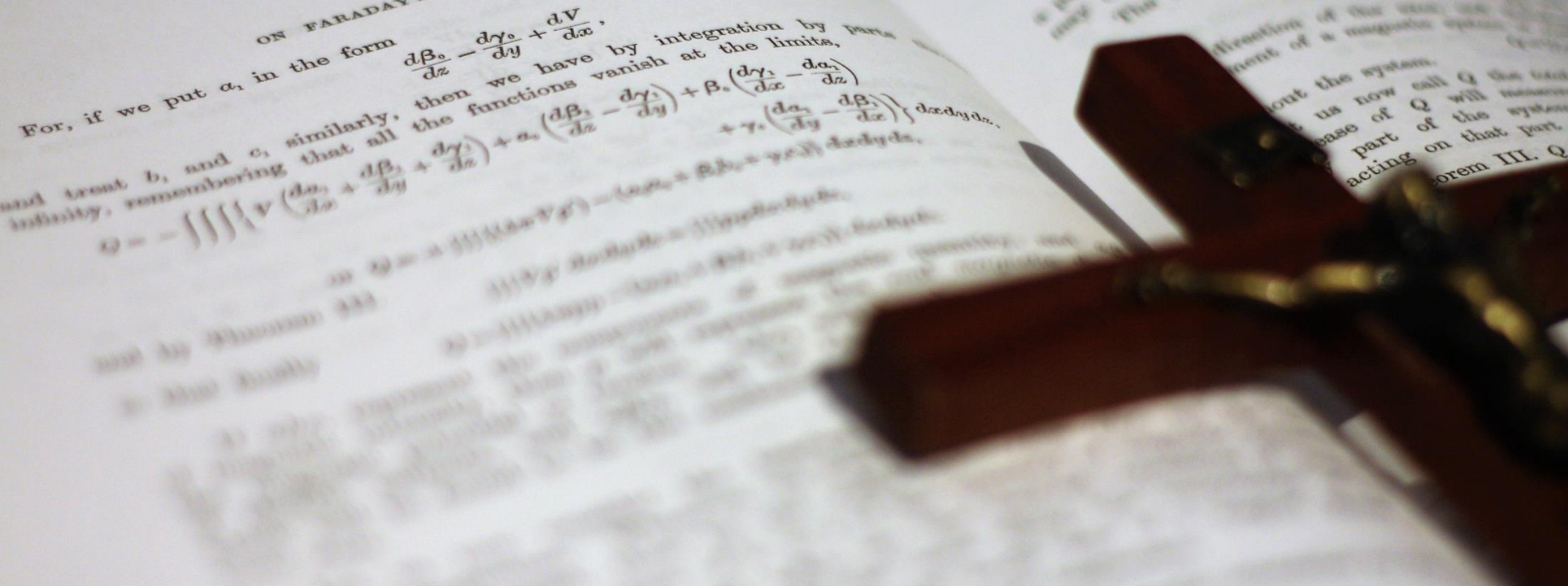

VOIKO USKOA PUOLUSTAA? MINKÄLAISTA APOLOGIAA NYT TARVITAAN?

DI Miikka Niiranen

Tiililä-seura, Suomen teologinen instituutti 5.2. 2019

VOIKO APOLOGIA PELASTAA HENKIÄ?

Kristityksi kääntyneen turvapaikanhakijan kertomus oli ”jäänyt vain rauhanomaisuuden, rakkauden ja suvaitsevaisuuden sekä pelastuksen korostamiseksi.”

Oikeus ei katsonut kristillistä uskoa riittävän aidoksi, koska ”seikat eivät liity yksinomaan kristinuskoon, vaan heijastavat länsimaissa tunnustettuja keskeisiä arvoja.”

Entä jos viranomainen olisi tuntenut kristinuskon ja muiden maailmankatsomusten eroja paremmin?

OSA 1: VOIKO USKOA PUOLUSTAA (JÄRJELLÄ)?

Kyllä voi. Paavali tekee niin (Apt. 22:1) ja Pietari ohjeistaa siihen (1. Piet. 3:15).
Jeesuskin tekee niin, tekemällä ihmeitä ("mutta jotta te tietäisitte, että..." Mk. 2:10)

Kr. *Apologia*, puolustuspuhe oikeuden edessä

Entä "apologia raivaa esteitä uskon tieltä, muttei synnytä uskoa"

Väärin. Koska apologiaa esiintyy Raamatussa, ei sitä voida erottaa uskon syntymisestä. Koskee korkeintaan esim. evidentialistista luonnollista teologiaa

Apologia laajasti ottaen on vain jonkin kannan puolustamista

- Jolkkonen: myös liberaalteologia syntyi apologiana

VOIKO USKOA PUOLUSTAA (JÄRJELLÄ)?

Jos ei, apologia pelkistyy korkeintaan sen selventämiseksi, mitä kristinusko on

Kieltäähkö Paavali (1. Kor. 1:18-31) järjen roolin uskossa tai sen syntymisessä? Tai kreikkalaisen filosofian?

Ei. *Sofia*-sanaa käytetään sekä Jumalan että maailman viisaudesta

Vastakkain eivät ole valistuksen dikotomian usko ja järki, ellei niitä lueta sisään tekstiin.

Järki liittyy jokaiseen hartaudentarjoitukseen (lukeminen, rukoulu, musiikki jne). Sen erottaminen uskosta on keinotekoisia.

Introduction	1
1. Inductive Arguments	4
2. The Nature of Explanation	23
3. The Justification of Explanation	52
4. Complete Explanation	73
5. The Intrinsic Probability of Theism	93
6. The Explanatory Power of Theism: General Considerations	110
7. The Cosmological Argument	133
8. Teleological Arguments	153
9. Arguments from Consciousness and Morality	192
10. The Argument from Providence	219
11. The Problem of Evil	236
12. Arguments from History and Miracles	273
13. The Argument from Religious Experience	293
14. The Balance of Probability	328
Additional Note 1: The Trinity	343
Additional Note 2: Recent Arguments to Design	344
2 The Leibnizian cosmological argument Alexander R. Pruss	101
3 The <i>kalam</i> cosmological argument William Lane Craig and James D. Sinclair	202
4 The teleological argument: an exploration of the fine-tuning of the universe Robin Collins	282
5 The argument from consciousness J. P. Moreland	344
6 The argument from reason Victor Reppert	391
7 The moral argument Mark D. Linville	449
8 The argument from evil Stewart Goetz	498
9 The argument from religious experience Kai-Man Kwan	553
10 The ontological argument	

MUTTA EIVÄTKÖ HUME JA KANT KUMONNEET JUMALATODISTUKSET?

Kant: kosmologinen ja suunnitteluargumentti riippuvat ontologisesta. Ontologinen romahtaa, koska Jumalan ei-olemassaolo on ristiriidaton väite

Swinburne: eivät riipu, sillä ei näe Jumalaa loogisesti välttämättömänä oliona

- Esim. Akvinolaiselle Jumalan ”välttämätön” olemassaolo aiheutuu omasta luonnosta, ei jostakin sen ulkopuolisesta

Kant: Jumalan olemassaolo on synteettinen a priori-väite

Enter mahdollisten maailmojen logiikka, ja Jumalan olemassaolo on synteettinen a posteriori-väite

Kantin asema nykyään kaikkea muuta kuin itsestäänselvä (Plantinga, Leftow, Swinburne jne.)

MUTTA EIVÄTKÖ HUME JA KANT KUMONNEET JUMALATODISTUKSET?

Earman (suomeksi [Palonen](#)): Hume nojaa ihmekritiikissään virheellisen induktiokäsitykseen: mikään määrä samanlaisia havaintoja ei sulje pois harvinaisia tapahtumia

"extraordinary claims require extraordinary evidence" – Carl Sagan Humea innoittamana

-> ei pidä paikkaansa. Tavallinen evidenssi riittää.

Dougherty: Humea (erityisesti ihmeisiin kohdistuva) kritiikki on "matemaattisesti todistettu pätemättömäksi"

MUTTA EIVÄTKÖ HUME JA KANT KUMONNEET JUMALATODISTUKSET?

Esim. Antti Laato, VT:n selitysraamattu, osa 1, Ekskurssi 1:

”...alistavat Jumalan älyllisen pohdiskelun rajoittuneisiin muotteihin”

”Ei siis ihme, että tällaiset jumalatodistukset on voitu myös kumota vakuuttavasti. Esimerkiksi David Hume argumentoi...”

Hume nojaa havaintojen peräkkäisyyteen kausaliiteetin oppimisessa -> ei myöskään kosmologinen argumentti toimi, kun ei havaintoja jumalista tekemässä maailmaa.

Virhe (Swinburne): Hume olettaa mm. muistin ja persoonan. Näistä voi johtaa kuitenkin myös intentionaalisen toiminnan ja kosmologisen argumentin vaatiman yksittäisen tapahtuman persoonallisen syyn. Käsi, kivi ja ikkuna-esimerkki osoittaa, että persoonallinen selitys on vähintään yhtä perustava kokemus kausaliiteetin käsittämisessä kuin havaintojen perättäisyys.

ENTÄ LUTHER JA "JÄRKI ON HUORA"?

Evidentialistinen apologia luterilaisittain voisi mennä jotenkin näin:

- Huora-lausahduksessa (ja järjen kritiikissä yleensä) tähtäimessä kaiketi järjen rooli vanhurskauttamisopissa, ei luonnollisessa teologiassa?
- Monet jumalatodistukset ovat kuitenkin osa luonnollista jumalatietoa ja lakia
- Yleinen ilmoitus -> erehtyvää, mutta silti tietoa
- Luther mm. Joonan kirjan kommentaarissa: järki voi kertoa, että Jumala on olemassa
- Toisaalta apologia (päättely, todistukset) läpäisee evankeliumin: jos Jeesus ei historiallisesti noussut kuolleista, ei kannata uskoa
- Keskeistä: mieti, milloin saarnaat lakia ja milloin evankeliumia.
- Pääteipiste tavalla tai toisella evankeliumi. Miten?

"Martti Luther tiesi tarkkaan, että järki on uskonnon arkkivihollinen ja hän varoitti usein sen vaaroista." Näin kirjoittaa Richard Dawkins kirjassaan *Jumalharha* (s. 202). Dawkinsin mukaan Luther vaati, että "järki tulee tuhota kaikista kristityistä". Näinkö todella on? Eikö luterilaisuudessa ole sijaan ihmisen luonnolliselle järjelle?

LUOMISEN OPINKOHDAT LUONNOLLISEN TEOLOGIAN LÄHTÖKOHTANA

Timo Nisula:

”Luomisopin perusaksioomat: luomakunnalla on **alku**, luomakunta ei ole syntynyt **itsestään** eikä sattumalta, vaan on **hyvän** ja **järkevän** Luojan **tekoa**.”

”alku -> kalam kosmologinen argumentti (Craig)

- Kaikella, joka alkaa olla olemassa, on syy olemassaololleen.
- Universumi alkoi olla olemassa.
- Siispä universumilla on syy olemassaololleen.

LUOMISEN OPINKOHDAT LUONNOLLISEN TEOLOGIAN LÄHTÖKOHTANA

"itsestään -> leibnizlainen kosmologinen argumentti (A. Pruss)

- (1) Jokaisella kontingentilla faktalla on selitys.
- (2) On olemassa kontingentti fakta, joka sisältää kaikki muut kontingentit faktat.
- (3) Siksi tällekin faktalle on selitys.
- (4) Tässä selityksessä on pakko olla välttämätön olento.
- (5) Tämä välttämätön olento on Jumala.

LUOMISEN OPINKOHDAT LUONNOLLISEN TEOLOGIAN LÄHTÖKOHTANA

"hyvän" -> mm. bayesilaisen hienosäätöargumentin ennustusvoima, koska moraaliset, ruumiilliset agentit salliva universumi on parempi kuin ei-salliva (Swinburne)

"järkevän" -> materiaallinen kosmos on järjestynyt kokonaisuus vs. kaaosvoimien sekasorto: kokeellisen luonnontieteen välttämätön (muttei riittävä) perusta historiallisesti

"tekoa" -> ei emanaatiota eikä personoituja piirteitä tai pakanajumalien asuinsija, vaan luotu, itsenäisen olemassaolon ja itsenäisten lakien mukaan toimiva kokonaisuus. Kokeellisen luonnontieteen edellytyksiä.

OSA 2: MINKÄLAISTA APOLOGIAA NYT TARVITAAN?

Oman kokemukseni mukaan apologiaa tarvitaan kaikkein eniten kristittyjen perheiden lasten, nuorten ja nuorten aikuisten kohdalla. Vasta sen jälkeen tulevat ei-kristityt.

Mikään määrä evankeliointia ei voi korvata kristillistä kasvatusta, jumalanpalveluselämä ja omaa hartauselämää.

Koska elämme henkien taistelussa, hyvä teologia ja sen mukainen kristillinen elämä on parasta (vaikkei ainoaa) apologiaa ja kaiken muun apologian edellytys

KATVEESSA OLLUT APOLOGIAN HAARA: KRISTINUSKON HISTORIAALLISET VAIKUTUKSET

Sytä esiin nostamiseen:

Helppoa tulokkaalle

Ammennettavaa riittää ammattilaisellekin

Täynnä iloisia yllätyksiä

Esimerkkejä: luonnontieteen ja teologian historiallinen konflikti (myytti), litteä Maa, Kopernikus syrjäytti ihmisen kosmoksen tärkeimmältä paikalta, inkvisition kauheus, Jeesusta ei ollut olemassa jne.

USKOOKO 47% SUOMALAISISTA KONFLIKTIMYYTIN?

Konfliktimyytti tai sotamyytti: uskonto yleensä ja kristillinen usko erityisesti ovat aina olleet ja tulevat aina olemaan perustavasti tieteenvastaisia

Tiedebarometri 2016: väitteen "tieteeseen perustuva maailmankuva ja uskonto eivät ole ristiriidassa keskenään" kiistää 47% suomalaisista

Konfliktimyytillä on tehokas (mutta epätosi) tarina taustalla. Tarvitsemme paremman, joka näyttää, kuinka luonnontiede ja kristinusko jakavat yhteenkietoutuneen historian

PALJON SIITÄ, MITÄ MEILLE KERROTAAN TIETEEN JA USKON HISTORIASTA, ON VÄÄRIN

- Antiikin luonnontieteen rappio johtui kristinuskon leviämisestä
 - Ei, vaan Länsi-Rooman romahduksesta, jota ei voitu estää
- Keskiajan kristillinen kirkko tukahdutti luonnontieteen kehityksen
 - Ei, vaan tuki sitä enemmän kuin muut yhteensä
- Keskiajan kristityt opettivat Maan olevan litteä
 - Ei, vaan päinvastoin edisti pyöreän Maan mallia
- Kopernikuksen opit syrjäyttivät ihmiset pois maailmankaikkeuden keskipisteestä
 - Kyseessä ei edes ollut haluttu paikka, vaan kaikkeuden roskakorin pohja

PALJON SIITÄ, MITÄ MEILLE KERROTAAN TIETEEN JA USKON HISTORIASTA, ON VÄÄRIN

- Tieteen vallankumous vapautti luonnontieteen uskonnosta
 - Ei, vaan ”vapautuminen” koitti paljon myöhemmin valistuksen filosofian vuoksi
- Isaac Newtonin mekanistinen maailmankuva teki Jumalasta tarpeettoman
 - Newton ei ollut mekanisti, eikä se silti tehnyt tarpeettomaksi Jumalaa
- Darwin tuhosi luonnollisen teologian
 - Ei, vaan korkeintaan yhden argumentin yhden version
- Moderni luonnontiede on aiheuttanut länsimaisen kulttuurin sekularisoitumisen
 - Ei, vaan kyseessä on monimutkaisempi ilmiö

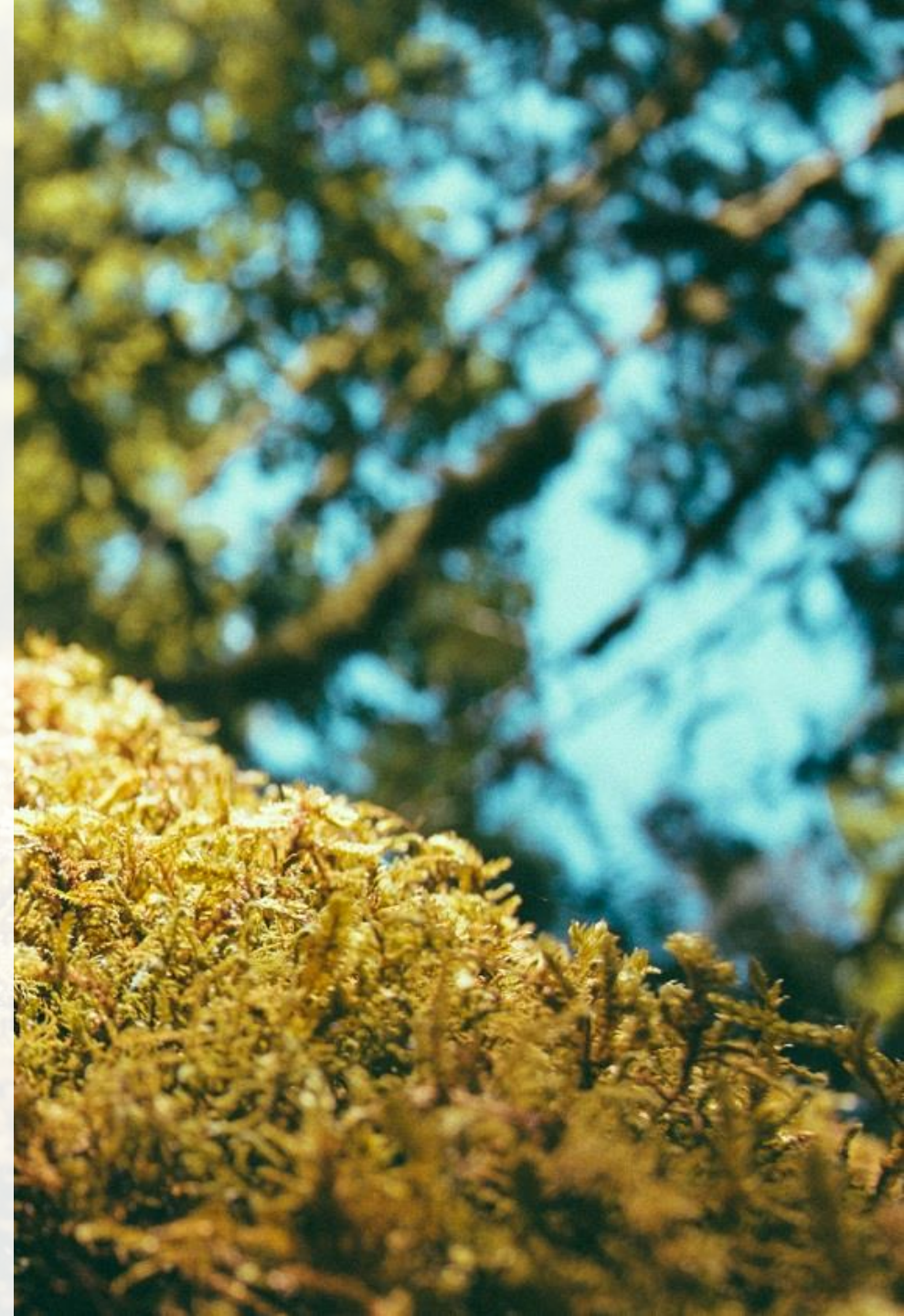

MIKSI LUONNONTIETEEN KRISTILLISET JUURET OVAT TÄRKEÄT?

Kaikki muut kiistat ja ”konfliktit” uskosta ja tieteestä asettuvat paremmin oikeaan kontekstiinsa tämän valossa (evoluutio, Galilei, uusateismi jne.)

On uutta, iloista ja yllättävää tietoa

On itsessään hienoa oppia, kuinka Kristus hallitsee ajattelua kokonaisvaltaisesti

"PIMEÄN KESKIAJAN" VALOISAT EDISTYSASKELET JA NIIDEN HUIPENTUMA

Voluntarismin teologian vaikutus 1300-luvulla (esim. [Oakley 2018](#)):

- Koska Jumala on voinut valita luoda maailman minkälaiseksi hyvänsä, ei ole olemassa tapaa päätellä *a priori*, minkälaiset lainalaisuudet siinä vallitsevat
- Siispä havainnot ja kokeet etusijalle luonnonfilosofiassa (esim. Aristoteleen neljän syyn sijaan)

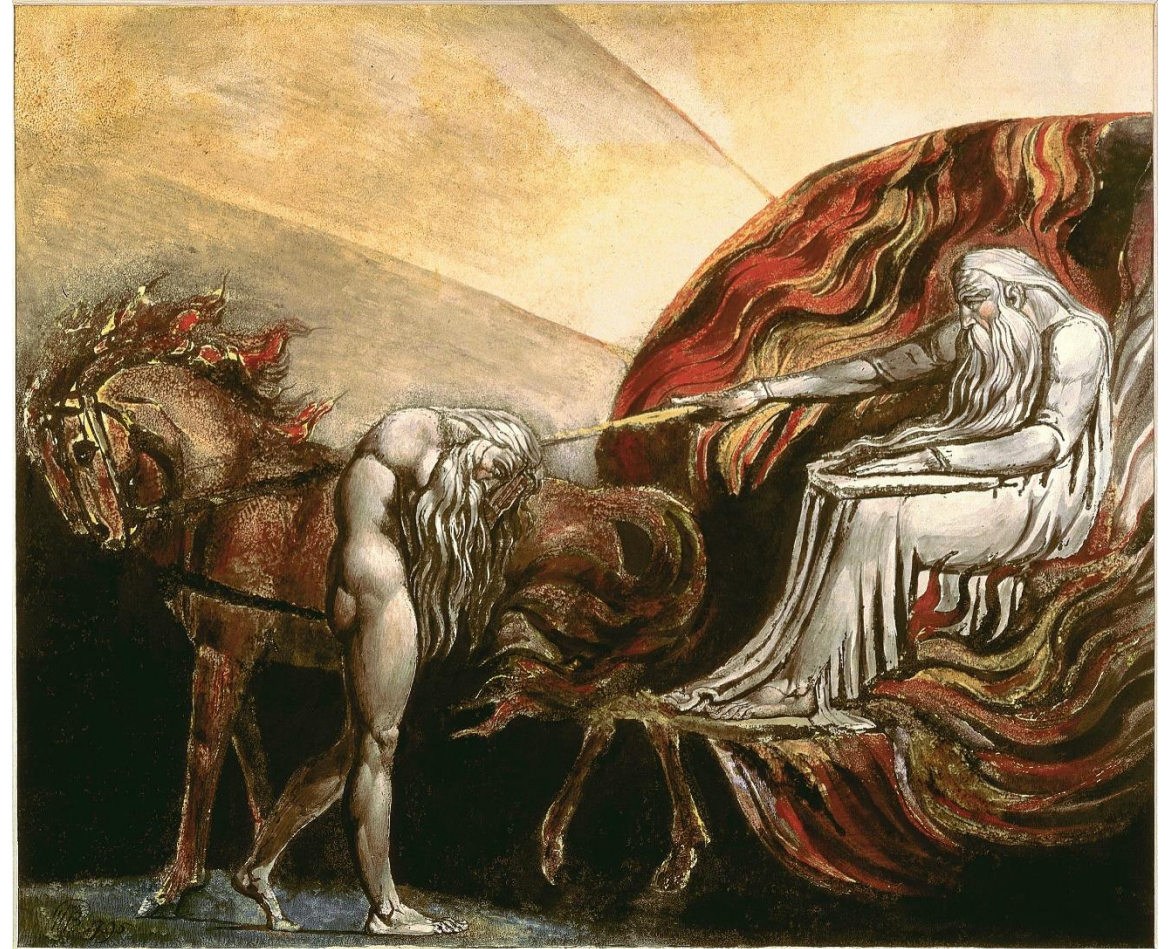
Kokeellisen luonnontieteen synnyn huipentuma 1500-1600-luvuilla oli luonnollista jatkumoa keskiajalle:

- Pappi Kopernikus rakensi aurinkokeskisen mallinsa skolastikkojen jalanjäljissä, kuten (Stark 2011):
 - Oresme (Maa pyörii akselinsa ympäri)
 - Ockham (avaruus on kitkaton tyhjiö) ja
 - Kusanus (ihminen luulee aina olevansa keskipisteessä, sijaitsipa tähdessä tai planeetalla)
- Luonnontieteen pioneerit briteissä hakivat arvostusta luonnollisen teologian kautta väljältä kansalaisuskonnollisuudelta (Harrison 2015)

USKONPUHDISTUKSEN ERIKOISPANOS LUONNONTIETEEN SYNTYYN

Protestanttisen perisyntikäsityksen leviäminen (esim. [Harrison 2002](#), suomeksi [Niiranen 2013](#)):

- Ihmisen järki on langenneempi kuin keskiajan katolinen teologia esitti
- Siispä järki ei kykene päättämään niin luotettavasti luonnon lainalaisuuksia kuin luultiin
- Siispä täytyy kuunnella ”luonnon kirjan” ilmoitusta etupäässä havaintojen ja kokeiden välityksellä

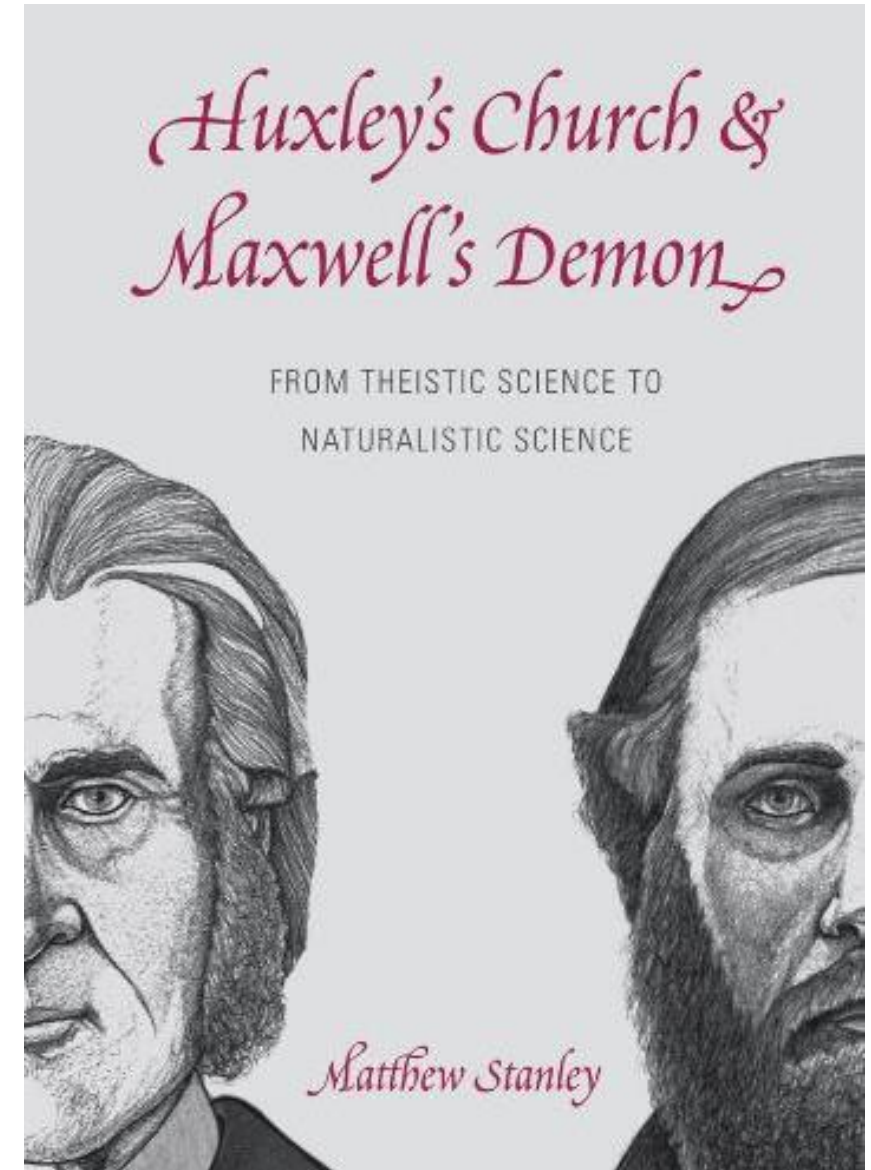

Jumala tuomitsee Adamin. William Blake 1795

MIKSI NYKYÄÄN AJATELLAAN, ETTÄ LUONNONTIEDE JA KRISTINUSKO TULEE EROTTAA TOISISTAAN?

Luonnontiede "naturalistisena" hankkeena on 1800-luvun lopun Iso-Britannian tiedepoliittisten kahnausten tuloksena syntynyt tarina ilman tieteenfilosofista tai tieteenhistoriallista oikeutusta (Stanley 2015, suomeksi [Niiranen 2016](#))

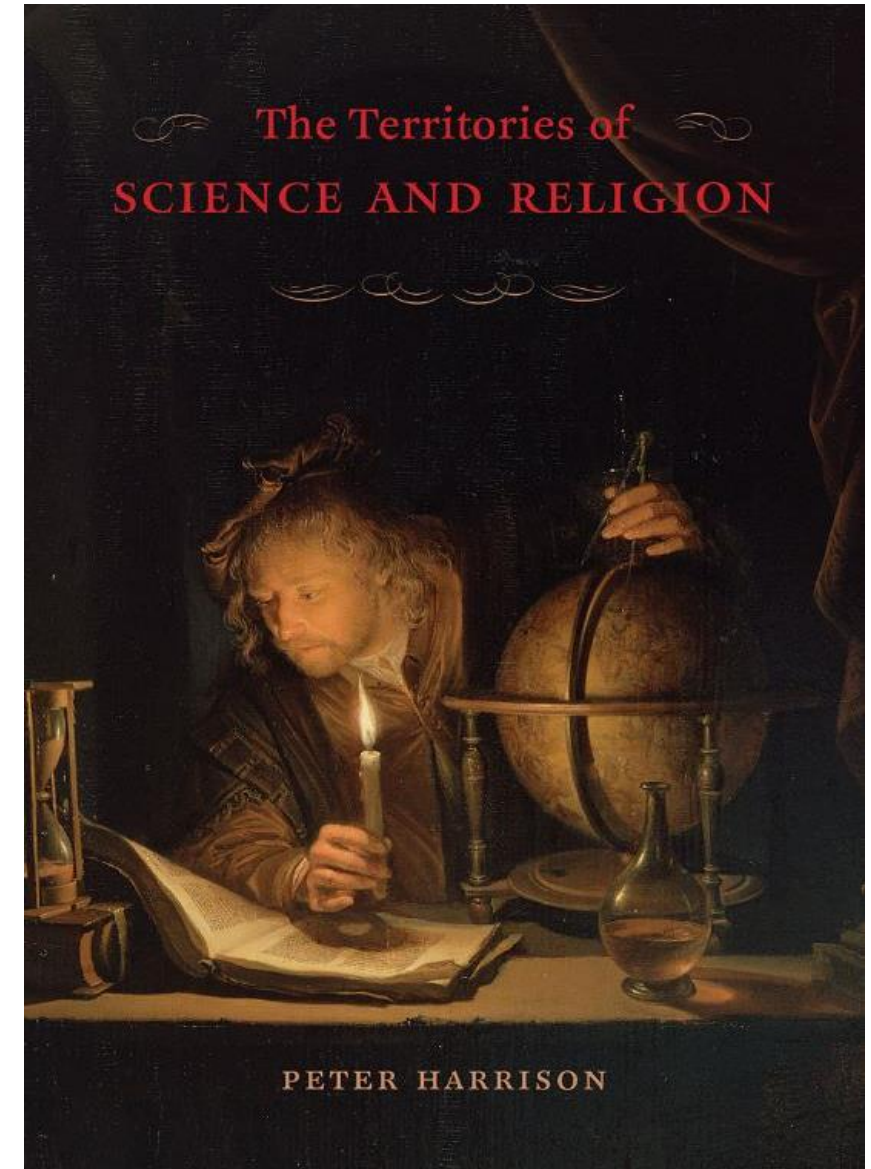
- T. H. Huxley & X-Club
- Ennen luonnontiede oli varsinkin Briteissä nimenomaan kristillinen projekti
- Huxley ei liene tarjonnut kunnollista syytä, miksi olisi odotettavaa löytää luonnosta lakeja.

MIKSI NYKYÄÄN AJATELLAAN, ETTÄ LUONNONTIEDE JA KRISTINUSKO TULEE EROTTAA TOISISTAAN?

Kyseinen tarina ei olisi edes voinut syntyä yhtään aiemmin, koska ([Harrison 2015](#), suomeksi [Niiranen 2017](#)):

- Käsite ”uskonto” (*religion*) ihmisen ulkopuolisina opinkappaleina alkoi syntyä vasta 1600-luvulla
- Käsitteen ”luonnontieteilijä” (*scientist*) keksi pappi ja yleisnero William Whewell 1800-luvun alkupuolella
- Käsite ”luonnontiede” (*science*) rajattiin 1800-luvun lopulla osin tarkoituksella niin, että se näyttäytyisi vastaparina ”uskonnolle”

LOPUKSI RAFLAAVA EHDOTUS

Jos luonnontieteestä löytyy paljon esimerkkejä, kuinka paljon enemmän löytyykään kaikista muista tieteenhaaroista?

Varovainen ehdotus pohdittavaksi: STI myös muiden tieteenalojen kristittyjen kokoava laitos?